

Sloba u toplom zecu

DRASKO GAGOVIC

Dve Srbije u jednom gradu



Dvadesetčetvrtog decembra, čitavih osam sati, događaji u Beogradu klizili su samom ivicom katastrofe. Od ranog jutra kolone autobusa praćene milicijskim vozilima s upaljenim rotacionim svetlima počele su da pristižu u Beograd. Pedesetak autobusa "Prizrentansa" stiglo je na odredište, u Bulevaru revolucije, da bi iz njih izašla grupa kosovskih Srba — s arogancijom "Slobinih mitingaša" i "oslobodilaca Beograda" koji će "razjuri ti petu kolonu" i "izdajnike" — koja se uputila ka Trgu Republike noseći slike Slobodana Miloševića i parole tipa: "Slobo, Obilić je s tobom i cara Lazar sveti", "Nedamo Srbiju" i neselektivno dobacujući Beogradanima: "Izdajice napolje!". I oni koji su dolazili sa železničke stanice počeli su da otimaju političke bedževe Beogradankama, ponašajući se kao neka civilna

policija koja će očas srediti stvari u tom Beogradu, potpuno bez svesti o tome da je najmanje trista hiljada Beograđana, razljućeno ponašanjem baš tog njihovog vode, po kiši i zimi 34 dana traži da se vrati ukradena pobeda i da se vrate ukradene pare. Jedna njihova grupa prošla je pored Pionirskog parka, mesta koga se moraju sećati ti mitingaši. Kada je 1986. u Beograd došla grupa kosovskih Srba, Beograđani su im se tu pridružili uz mnogo suza za napaćenu braću i uz ponude i osećanja koja će kasnije proključati s poznatim posledicama. Sada se nešto promenilo. "Slobini mitingaši" koji su, takvi kakvi su, bili stigli do Slovenije i koji su svojim skandiranjem održavali jedan populistički pokret i vodinu samovolju, sada su se susreli s nekim drugačije raspoloženim Beogradom koji nije pokazao nimalo simpatija za svoje "oslobodioc" niti volju da respe-

ktuje one koji u rukama nose motke, a na motkama slike nekoga na čiji se pomen u Beogradu zviždi po pola sata.

Grupe ljudi, mladih i starih, pravile su špalir oko "kontramitingaša" svuda gde su se oni kretali, unosili su im se u lice, uz zvižduke, pogrdе, pitanja — koga brane, zašto su došli i kad su primili platu — uz bogat repertoar uvredljivih gestova, od kojih je najčešći bio ispružen srednji prst. Negde do pola dvanaest, ta grupa se još držala arogantno i upućivala salve uvreda Beogradanima, "izdajicama" i "plaćenicima". I druga strana je, polazeći od toga da su kontramitingaši dovedeni u Beograd uz plaćene dnevnice i valjda plaćeni suvi obrok, nazivali svoje "goste" "plaćenicima". Tako su se "plaćenici" koškali, pa i udarali čitavo prepodne i dobar deo popodneva u širokoj zoni između beogradske železničke stanice, Zelenog venca, Terazija, Slavije i Tašmajdana. Grupa kosovskih Srba okupljena oko spomenika Knezu Mihailu, kulturnom mestu beogradske opozicije, između jedanaest i dvanaest bila je praktično u "toplom zecu"; kolone koje su joj se približavale prolazile su kroz špalire ljutih ljudi, sporadično se tukući. „Put je bio naporan, ali kada je podrška Slobodanu Miloševiću u pitanju, nama ništa nije teško“, rekao je jedan čovek sa Kosova, dok je bežao sa Trga republike prema Terazijama. „Nemamo šta od njih da očekujemo, nego ovakvo nešto“, govorio je drhteći od strepnje i poniženja. Njegovi zemljaci su rekli da su ti koji ih teraju i koji im zvižde narkomani i „drogeraši“. Jedna Olja je htela da se zna da u toj koloni koja se povlači prema Terazijama, na kojima je bila postavljena bina, ima i studenata. Ona je student i, kako reče, „Za dobro Srbije može i gore stvari da podnese. Nismo došli da se svađamo i da se tučemo, nego da se



O. RADOŠEVIĆ - DT

NAORUŽAN I OPASAN: Voja Vučinić, član Opštinskog odbora SPS Priština



DRASKO GAGOVIC

U jednoj predstavi koja je 24. decembra završena kao farsa, a mogla se pretvoriti i u tragediju, videlo se da vladarski par nema jasnu predstavu o realnosti i da svesno truje situaciju u Srbiji

dogovorimo, da se zemlja ne raspadne", rekla je. Taj svet uglavnom ponavlja da je došao da pomogne Srbiji. Politički program je ponavljanje onoga što piše na parolama: „Nećemo tuđe zastave” i slično. To je svet u kojem se zadržala srpska programska ksenofobija s kraja osamdesetih i početka devedesetih godina. Kosovci su najmnogobrojniji. „Možda smo mi jedini koji ćemo da ispaštamo u ovome. Ako izgubimo Kosovo, onda ćemo mi jedini i ovi iz Kninske krajine da ispaštamo. A ako izgubimo Kosovo, gde ćemo mi koj` kurać”, upitao se ovaj čovek i rekao da će on sa zastavom koju nosi da ode i na protest koalicije „Zajedno”. Ovu nameru neće moći da ostvari jer će biti ograđen kordonom policajaca.

Niz Bulevar Revolucije prema Terazijama dolazili su ljudi pristigli autobusima sa juga i istoka Srbije. Oni koji su iz Blaca nisu imali pojma o čarkama u centru grada, ali im je korak ipak bio olovan. To su ljudi koji su stigli da bi podršku dali režimu, a ipak se, u većini slučajeva, boje da kažu kako se zovu. Često izmišljaju imena i smehom koji dele sa svojim istomišljenicima pokazuju zadovoljstvo zbog obmane. Razumljivo je zašto jedan Nišlija nije hteo da se predstavi. On kaže da je došao iz straha da ne izgubi posao, da je dobio dnevnicu od 50 dinara i nešto provijanta.

Izvesno je to da su svi imali besplatan prevoz, dnevnicu malo ko, a provijant mnogi, ali ne svi. Nosili su te kartonske kutije iz kojih su posle intervencije besnih Beogradana ispadale paštete od lisnatog testa koje su se valjale po vlazi asfalta, pomešanoj sa blatom otpalim sa cipela došljaka. Često su im sadržaj iz otetih kutija otimači stavljali pod nos, kao što se bućuk stavlja ispred njuške; izazivali su i

bes i sažaljenje. Iz uskog levka kod Iguanove palate, kroz koji su se ulivali na terazijski plato, jednu grupu od četrdesetak Miloševićevih poklonika vratilo je dvadesetak napaljenih opozicionara. Ovi prvi su jednostavno ustuknuli, idući natraške, dok jed, čemer i poniženje nisu toliko narasli i naložili da se po svaku cenu krene napred, uprkos lomljenju letvica koje su držale transparente, cepanju postera, gadanju krompirom, jajima, kupusom i polivanju vodom iz flaša.

„Nisam nikad mislila da ovo može da se dogodi. Niko nam na mogućnost ovakvog dočeka nije skrenuo pažnju. Pa poziv smo dobijali da dodemo, ne znam ko je potpisao, ali stizali su iz mesne zajednice”, rekla je žena koju je njena saputnica identifikovala kao Savku. Savka nije „opredeljena” i ne zna ko je pobedio u Smederevu iz kojeg je pristigla. Njena saputnica iz nekog

razloga pokazuje na grlu ožiljak za koji kaže da je ostao od četničkog noža. Ne misli da u Beogradu ima četnika i time pokazuje da nije nasela na TV propagandu, ali kada čuje da se na protestima koalicije okupi i po 200.000 ljudi, za bezeknuto ispusti jedno: „A!?” Umešao se voda puta sa preporukom — „Hodajte, hodajte, samo hodajte!”

Retko, ali bilo je suza i na jednoj i na drugoj strani.

Pored žene „rođene Beogradanke” koja je pretila da Jugoslavijom nikada neće gaziti fašisti, stajala je uplakana službenica „Štampe”, tronuta prizorom bučne nepomirljivosti. Vrilo je kao u kotlu. Policije nigde. Iz ustalasane mase sve češće su izlazili ljudi raskrvavljenih glava. U jednom trenutku, kada su letve već počele da pucaju, jedna beogradska dama je diplomatski pokušala da odvrati decu od „šorke”:



REUTERS

NAORUŽANI I OPASNI: Policija zaustavlja Beograđane



NA BINI: Familija...

"Hajde, okrenimo im leđa!". Nešto posle dvanaest, Beogradani su tu grupu — uz povike "Šiptari, Šiptari!" i još uvredljivije "Smrdite, smrdite!" — potisnuli prema Terazijama, mestu na kome će se održati "Slobin miting", i u priličnoj gužvi pogazili njihove parole i slike, a motke na kojima su bile nakačene prelazile su iz ruku jednih u ruke drugih i lomile se po glavama, plećima i nogama.

Između podneva i pola tri, prizor na Terazijama, koji će šef ove države sat kasnije opisati kao "veličanstveni miting posvećen idealima mira, slobode i nezavisnosti naše zemlje", sadržao je dve sirote i ojadene Srbije koje su se srele licem u lice da bi poručile jedna drugoj: "Bando crvena", "Lopovi, lopovi", "Izdajnici napolje" i još pola toma bogatog srpskog rečnika uvreda.

"Kontramitingaši", opkoljeni prilično gustim špalirima Beogradana koji su psovili, grdili i zviždali, sada su jasno pokazivali iskreno zaprepašćenje, zbunjenost i čuđenje gde su se uopšte našli. Stajali su zgrčeni i pokisli na kolovozu između "Moskve" i "Kasine", kao neki otpisani trećepozivski puk u blatu i bljuzgavici, pod pljuskom uvreda, kiselog kupusa, jogurta i jaja. Gruba izborana lica, poneka šajkača i kačket, zadržane žene, starica sa veoma jakom dioptrijom, seljak sa šajkačom, penzioner koji dobija napad ratne neuroze iz 1945. ("Deco, Nemci! Zastave!"), uspaljena debelguza činovnica koju zovu "Dis-

pečerko!" i hiljade drugih stoje i drže u promrzlim rukama transparente sa "Slobinim likom" kao ikonu. Moglo bi se reći da se drže za taj transparent. Jedan četrdesetogodišnjak, ili je možda nešto mlađi, popeo se na visoku konstrukciju izgrađenu da RTS sa nje snimi narod koji kliče vodi, radi podizanja morala, mahao je uramljenom slikom Slobodana Miloševića, sve dok ga nije zapazila "artiljerija". Kada je ka njemu poletela kiša jaja pokušao je da zakloni lice slikom svog idola, a onda je potražio sklonište iza povećare parole koja je govorila nešto o Srbiji. Gnevno građanstvo, bez redara i bez ikakve koordinacije, ispoljavalo je u tim trenucima ličnu inicijativu u nečemu što predstavlja opasnu i slovenskoj duši veoma poznatu mešavinu besa i sažaljenja, koja obično vodi u tragediju... Čovek srednjih godina gleda tužno u pravcu "Slobinim mitingaša" i u iznenadnom napadu jarosti baca na njih sopstveni kišobran. Na opasku prisutnih: "Ode kišobran", on s ledenim izrazom čoveka na ivici nervnog sloma kratko pita: "Jesam li bar nekoga pogodio?". Osamnaestogodišnjak se zaleće u masu s namerom da se bije, gurne nekoga, pa se vrati konstatujući kako tu, u stvari, nema Beogradana!

Preko čitavih Terazija, a naročito između "Investbanke" i "Balkana" i dole prema Prizrenskoj, u mešavini rastopljenih papira, jogurta, jaja i pomija dobra dva sata trajala je, kao neko rvanje u blatu, prilično

žestoka tuča između Beogradana, koji su nastojali da goste oteraju od tribina ("nek vide kako je bez zvučnika"), i gostiju, koji su motkama kao kopljima pokušavali da naprave proboj. Krvave glave, prelomi. Masa je nekoliko puta bila na ivici da se pretvori u stampedo. Jedan momak s mindušom strpljivo se u tom haosu probija ka ogradi koja razdvaja dve grupe ljudi s kationicom iz koje se puši tamjan i kadi okolo.

Dan je postajao sve sivlji, kada je masom na Terazijama prostrujala jedna od onih vesti posle kojih nastaju tragedije: "Ubiše dečka u Knez-Mihailovoj!". Povod za tu glasinu bila je činjenica da je neko iz grupe koja je nosila parole na kojima se pominju Vrbas i Novi Sad pucao u glavu Ivice Lazovića, koji je prebačen u bolnicu i bori se za život. Nekoliko momaka, zaprepašćenih onim što su nekoliko minuta ranije videli, uzbuđeno su opisivali tu scenu okupljenima na Terazijama. Masa je počela da se komeša i da skandira: "Ajmo! Ajde! Svi u napad!". Katastrofa je mogla biti veoma, veoma blizu. Već su se čula pitanja onih tipova koji govore iz krajnika: "Ne znam da li вреди da nastavimo ovako gandijevski!" (Ranije se govorilo "svetosavski".) Mišljenja su bila podeljena. Još podeljena... "Bednici su naša braća!", "Oni su dovedeni i zavedeni...", "Oni to i hoće...". U tom trenutku sa razglasa Demokratske stranke emitovani su pozivi da se krene ka Trgu slobode, da se ne nase-



IZA BINE: Vodina slika u blatu

da provokacijama, da Tiranin i hoće — građanski rat. Na prozoru se pojavio Vuk Drašković i laganim pokretom upućivao masu ka Knezu Mihailu. Bacano je hiljade letaka. Đinđić je sišao u masu, ljudi su se komešali, ali su ipak krenuli ka Knez-Mihailovoj i Kolarčevoj. U tom trenutku na Terazijama je bilo onih četrdesetak hiljada Miloševićevih pristalica, a na Trgu Republike i u Knez-Mihailovoj najverovatnije pet puta više ljudi. Masa se ipak još talasala, ali je pritisak na čelo kolone prema kontramitingašima oslabio i kordon milicije je, uz upotrebu palica, napravio tampon zonu između dve grupe. U masi koja je ispred "Jugoslovenske knjige" bila još gusta bilo je guranja, padanja i gaženja, ali su se ljudi ipak povukli ka Trgu Republike, uz povremeno talasanje zbog toga što je policija još malo napredovala da bi obezbedila višestruki kordon. Poslednji veoma rizičan i prilično nepotreban konflikt dogodio se u toku govora Vesne Pešić, koja je pozvala policiju da ne sluša naredjenja onoga ko hoće da izazove građanski rat.

Tog dana u sukobima različitih vrsta povređeno je pedeset osmoro ljudi, a da lideri opozicije nisu pokazali samokontrolu i da u kritičnom momentu nisu prilično razjarenu masu izvukli u šetnju Makedonskom, Takovskom i dole prema Dorćolu — ko zna šta bi bilo. Ogromna bina, ozvučenje, reflektori, na brzinu montirane skele, daske, to bi bila scenografija i rekvizita među kojom bi se najverovatnije

sudarile dve mase ljudi. Policijski kordon, priklješten između njih, ne bi bio nikakva zaštita. Eskalaciju konflikta sprečili su, zapravo, lideri opozicije.

Nekoliko detalja navodi na sumnju da su socijalisti i julovci namerno išli na to da izazovu nered u Beogradu, da "rasteraju šetače", kako su otvoreno pretili. Oni su, po običaju, sa svesnim nehatom potcenili opasnost od održavanja skupa visokog rizika. Da bi doveli svoje pristalice u Beograd, oni su upotreбили ogromnu logističku mašinu, sredstva javnog prevoza i imovinu društvenih preduzeća. Čak su i rad skupštine prekinuli da bi funkcioneri prisustvovali mitingu. Izvodili su ljude iz fabrika ponašajući se prema njima kao prema partijskoj svojini. Dovedi su ih u Beograd da "fataju petu kolonu!". Šta su hteli da postignu tim prepuštanjem svojih mitingaša jarosti i "toplom zecu" uvređenih Beograđana?

U jednom periodu u Beogradu se više nije znalo ko se s kim tuče. Kod Francuske ambasade grupa kontramitingaša sukobila se sa studentima koji do sada ni sa kim nisu ulazili u konflikt. Tuča u Prizrenskoj. Tuča u 150 rundi na Terazijama, tuča u Nušićevoj, tuča kod Pravnog. Mada su mogli imati iskustva iz Kragujevca, Valjeva i drugih mesta da njihovi "kontramitin-



DRAŠKO GAGVIĆ

zi" izazivaju konflikte i mada postoje i bezbedniji načini da se istaknu parole, organizatori su izgleda hteli baš to — da uvedu u grad ljude s letvama u rukama i sa namerom da, kako su sami govorili, "rasteraju beogradske šetače". Kolone su namerno razvukli po Beogradu, očito želeći da zastreše protivnika i da pokažu sveprisutnost. Svojim pristalicama nisu otvoreno ni



Prizori sa beogradskih ulica



blagovremeno uputili poziv da ne nose oružje i neki od njih su se na nekoliko mesta, ne mogavši da otrpe zvižduke, hvatali za džepove kao da se hvataju za revolver. Oni su imali redare, ali je pitanje da li je njihov posao bio da brinu o bezbednosti ili o tome da se grupe ne raspadnu. Na Terazijama je viđen jedan stariji čovek koji u besu juriša s kuhinjskim nožem u rukama. Kolona iz koje je pucano našla se u Knez-Mihailovoj u blizini sedišta SPO-a, nekih pet stotina metara od mesta centralnog mitinga, što je moralo da izazove sumnju da im je cilj da demoliraju prostorije ove stranke. Tog prepodneva grupa kratko podšišanih momaka demolirala je kafe-knjižaru "Srpske reči". "Kontrademonstranti" su pokazivali da su indoktrinirani za "borbu protiv fašista" koji, kako je rečeno na jednom julskom sastanku veče pre toga, "nisu sposobni da bacaju bombe" već samo jaja. Starac koji dobija infarkt od uzbuđenja kad vidi kolonu studenata na svoj način govori o predoziranosti te propagande. Simbolički, propagandno i verbalno vladajuća stranka je zapravo započela građanski rat, uživljavajući se u nekakvu "odbranu Madrida" od "pete kolone", u odbranu od nekog spoljnog neprijatelja koji hoće da oslabi Srbiju. Prost svet, potonuo u bedu, potrpan je u autobuse i

specijalne vozove da u Beogradu prode kroz "toplog zeca", da im niko ne kaže ni dobar dan, da dobijaju samo porgde i ps-ovke, iz ulice u ulicu, od kvarta do kvarta.

Ona druga Srbija, na Terazijama, čekala je govornike. Naši inženjeri, nemajući šta drugo da prave, konstruisali su binu na koju može da stane svet težak nekoliko miliona dolara. Dolazili su, jedan po jedan, dva Dragana Tomića, Zoran Todorović Kundak, Mirjana Marković, Čerović, Krstić, Lilić, Matković... Istakao se Srđan Smiljković, predstavljen kao „rođeni Beogradanin“. Junoša je urlao, slušaoci su se čudili. Onda je stigao predsednik Milošević. Pozdravljen je frenetično, starm uzvicima, nemaštovitim parolama i konfekcijskom ikonografijom. Masa, koja je tako bojažljivo došla na Terazije, tako hrabro i glasno je izražavala svoju podršku predsedniku i čak se ohrabrila da traži hapšenje Vuka. On im nije odgovorio. Kada je predsednik rekao da Srbija ne može biti podeljena, posle sat i po, „razmotala“ se kolona njegovih protivnika koji su krenuli sa Trga Republike. Uveče, onako jadni i bedni, vratili su se trenutku sreće na "veličanstvenom mitingu", kada su videli vladarski par i skandirali: "Slobo, mi te volimo!" ("Volim i ja vas", odgovara on onako uzgred i nastavlja gde je započeo.)

Ceo džumbus za oko sat govorancija. Na kraju, barem trećina transparenta je „spontano“ popadala po asfaltu Terazija. Plato se ispraznio za deset minuta. Došli su u Beograd, a da ga nisu ni videli. Oni nisu znali za protestnu kolonu Beogradana koja je tridesetpeti dan obavijala grad. Većina ne zna ni koliko je ljudi u tim povorkama. Misle da su pristalice Koalicije samo oni koji su ih izviždali. Gordana Simonović iz Vračenovice kod Aleksinca misli da ih nema više od dve hiljade.

Šta će reći kad stignu kući, kako su dočekani u slobodarskom Beogradu? Neki od ljudi koji su za dana bili zapanjeni onim na šta su u Beogradu naišli izgledali su snuždeno dok su se vraćali ka Slaviji. Nosili su i dalje slike na motkama preko ramena, kao motiku na povratku s njive, sklanjali se od manjih grupa demonstranata koji su im od Londona do Slavije dovikivali: "Kući, ovce!" i bežuckali od grupa tinejdžera koji su za njima bacali polomljene motke i udarali one u zadnjim redovima. Kod gradske skupštine stajala je raskvašena prevrnutu kutija s rasutim i izgaženim paštetama. Negde oko podne neko je tu kutiju bacio na masu uz povik: "Evo vam, plaćenici, prodali ste se za paštetu". Gazili su po slikama i parolama koje su neki pre njih bacili. Na Trgu Ni-

kole Pašića, jedan Rom, možda iz one grupe koja je došla iz Kolubare, skidao je ostatke parola s letvi, koje je potom skupljao pod mišku. Dolazi zima. Šta su pričali, tako poniženi i izmaltretirani? Segment razgovora kod Londona: "Ja sam ga lepo video!", "Ja sam ga mnogo dobro video, namestio sam se tačno ispod tribine i odlično sam ga video!". Kod Beogradanke je jedna grupa tiho pevušila: "Slobodane, naše rosno cveće, ceo narod za tobom se kreće."

Dok su se vraćali u autobuse, u Bulevaru je sa jedne terase bačen na njih lavor vode. Vadili su hranu i jeli. Gordana Simonović iz Vračenovice je držala sliku Miloševića. Vratice je tamo gde je stajala pre puta. Oni ništa nisu morali da rade: ni da prave transparente, ni da pišu parole, ni ne daj bože, da ih smišljaju. Njihovo je samo da dođu, da daju podršku i da se vrate. I oni su to uradili.

"Slobin kontramiting" bio je u osnovi tužan fijasko u staljinističkoj potemkinovskoj ikonografiji. Okruženi kordonima policije u Knez-Mihailovoj, na Terazijama, u Nušićevoj i na Trgu Nikole Pašića, vladarski par sa svitom šalje sirotinji otpozdrav, a samo šest kolovoznih traka dalje, kod "Kasine", ne hajući za kordone

policije okolo, masa skandira: "Skinu se majmune" i "Bando crvena". Policija posle toga štiti prilaz tehnicu RTS-a, dok mangu-parija juri kontramitingaše koji lutaju beogradskim ulicama. Jedan suvonjavi čovek u lakoj jakni (kontramitingaš) prilazi čoveku s pištaljkom i pita: "Gde je taj pravni?", "Od Slavije, Beogradskom, prati šinu!"

Pokojni Čaušesku je na isti taj dan, 24. decembra, u jednoj takvoj loše režiranoj predstavi izgubio vlast i život. Naravno, beogradski događaji nemaju taj tok. G. Milošević je otišao među svoje pristalice kad je bio prilično siguran da su njegova tribina, reflektori i scenografija, zajedno sa pristalicama, zaštićeni kordonom policije i kada je čuo da su njegovi protivnici odveli one svoje u šetnju dole prema Dunavu.

Objavio je da je studentima obećao da će ispraviti "neke nepravde", ali da "peta kolona ne može destabilizovati Srbiju". Sunuo je u glavu običnih ljudi još malo otrova o velikim i moćnim koji hoće da nas učine malim i slabim, mahnuo i otišao. On tvrdi da je suverenitet Srbije od nekoga ugrožen, ali ne kaže tačno od koga. Ne kaže ni to da taj "gubitak suvereniteta" znači samo priznavanje izborne volje građana.

Slika tih događaja u pobunjenim gradovima i tamo gde se koristi telefon za njega mora biti ponižavajuća. Zašto je uopšte potezao te jadne ljude po celoj Srbiji? Da udovolji socrealističkom snu svoje žene? Da pokaže moć? Da natera ljude da mu izjave ljubav? Da dovede raju na poklonjenje? Da pokaže svetu lice "svoje Srbije". Dobro ga je pokazao — kuglu zemaljsku obišao je snimak pristalice SPS-a koji puca u glavu pripadnika opozicije.

U svetu je brzo ocenjeno da je organizator provladinih demonstracija kriv za nasilje u Beogradu, posle 34 dana mirnih protesta. Prema balkanskoj prestonici krenuli su izrazi neslaganja, zabrinutosti i podsećanja na obećanja da se neće upotrebiti sila. Zvanična propaganda je, naravno, za sve incidente, pa i za pucanje u glavu članu Srpskog pokreta obnove, počela da optužuje svoje političke protivnike.

Demokratske vlade, na koje Milošević namerava da se osloni, savetuju mu da prizna svojim protivnicima pobedu, onoliko kolika im pripada, da im preda parče vlasti, da počne dijalog sa opozicijom, da počne demokratizaciju zemlje i da javno informisanje učini dostupnim svim političkim akterima pod jednakim uslovima. On, njegova žena i njegov predsednik



MIRKO PETROVIĆ

Težak šok

Gotovo da više i nema načina da opozicija izgubi ovu prednost i dozvoli Miloševiću da se izvuče. Skoro svaki njihov potez dobija, kao što svaki njegov vodi samo raznim oblicima poraza

vlade odgovaraju još spektakularnijim juršem na vetrenjače svetske zavere i u odbranu "suvereniteta Srbije" od volje velikog dela njenih građana. U scenografiji koja se ruši, on lansira parolu kako Srbiju neće voditi tuda ruka, pokušavajući da pokaže da to može samo njegova. Tamo gde je prinuđen da preda vlast ubrzano stavlja pod svoju kontrolu medije javnog komuniciranja, kao u Kragujevcu, Užicu i Trsteniku. Aranžirajući politički život retorikom građanskog rata s "petim kolonama" i stranim agenturama, on po običaju najviše troši one koji ga, u svojoj naivnosti, najviše vole, koji možda i nemaju ništa osim te nameštene, iracionalne ljubavi za vladara.

U jednoj predstavi koja je 24. decembra završena kao farsa, a mogla se pretvoriti i u tragediju, videlo se da vladarski par nema jasnu predstavu o realnosti i da svesno truje situaciju u Srbiji. Drašković ga je, s dosta razloga, sutradan optužio za posezanje za terorističkim sredstvima; Vesna Pešić je iznela pretpostavku da režim neće poslušati savet OEBS-a; Koštunica je posumnjao da bi Milošević mogao da posegne za represivnim sredstvima, što će njegov položaj još više pogoršati. Najprecizniji je bio Zoran Đinđić, koji je tvrdio da ima informacije da Milošević priprema vanredne mere sa zabranom okupljanja, ali da će opozicija nastaviti svoj mirni protest. Ako je to tačno, onda je ono što smo u utorak 24. decembra gledali zapravo bila svečanost povodom početka državnog udara.

Po završetku mitinga SPS-a, oko 17 sati i 30 minuta, Pionirski park bio je prepun mitingaša koji su koristili priliku da se "olakšaju". Drveće i žbunje u neposrednoj blizini zgrade Predsedništva zalivano je u smenama od po petnaestak pristalica Slobodana Miloševića — čim bi jedni završili, drugi bi nastavljali. Ništa nije vredelo što su organizatori mitinga postavili montažni toalet u Ulici Dragoslava Jovanovića — većina onih koji su došli u Beograd teško bi mogli da identifikuju namenu narečene barake, a i oni koji su možda otkrili čemu to služi, radije su se, po tradiciji, opredelili za livadu. Jedna od retkih Beogradanki, koja je prolazila parkom u tom trenutku, diskretno je prokomentarisala: "Eto, pišaju svome Slobi pod prozor".

Dan posle Predstave, odgovor beogradskog duha definisali su studenti. Dezinfikovali su ono mesto na Terazijama na kome se nalazila tribina s vladarskim parom i njihovom svitom.

MILAN MILOŠEVIĆ
PERICA VUČINIĆ
UROŠ KOMLENOVIĆ

I pak je, dakle, bivši nacionalni vođa odlučio da sakupi i dovede svoju vojsku u Beograd, u isti sat i na isto mesto gde se redovno okupljaju neprijateljske trupe. Policijski stručnjaci sigurno su ga upozorili na sve moguće rizike i mora da su se čudili što on to ignoriše. Oni verovatno ne shvataju da ovaj čovek na celu stvar gleda iz druge perspektive. U sebi, on je već objavio rat i nije ni hteo da na Terazijama prosto okupi pristalice i održi miting, nego je upravo očekivao okršaj i spremao prvu poluvojnu operaciju.

Sad vidim koliko sam precenjivao njegovu sposobnost rasuđivanja kad sam mislio da se neće usuditi na ovakav korak. Činilo mi se da je to jedna od onih situacija kad čovek ne zna da li da strepi više od uspeha ili od neuspeha. U utorak je u Beogradu lako moglo biti pedeset ili sto pedeset mrtvih. Kad bi Milošević zaista bio šef države Srbije, svakako ne bi preuzeo takav rizik, makar njegove pristalice pri tom prošle mnogo bolje. On je, međutim, postupio kao šef jedne ulične bande koja s drugom ratuje oko vlasti u nekom predgrađu.

Po svoj prilici, on bi smatrao uspehom da su se opozicioni demonstranti sasvim povukli ili da ih je bilo mnogo manje nego njegovih, što bi bila mala i kratkotrajna pobjeda. Još bolje bi bilo da je izbila opšta tuča, pošto bi dobio povod da izvede tenkove. U toj poslednjoj i njemu najdražoj varijanti uspeha, tenkovi bi ostali zaboravljeni na ulicama i trgovima sve dok građanstvo ne bi pristalo da zaboravi na izbornu krađu i odrekne se svojih glasova i ubuduće. Što više mrtvih, to duža i stabilnija tiranija. Dakle, ovaj državnik i rođoljub kakvog u svetu nema, u utorak je s puno nade osluškivao zvuke tuče, goreo od želje da bude što više krvi i čekao milost s neba u vidu leševa, svejedno čiji.

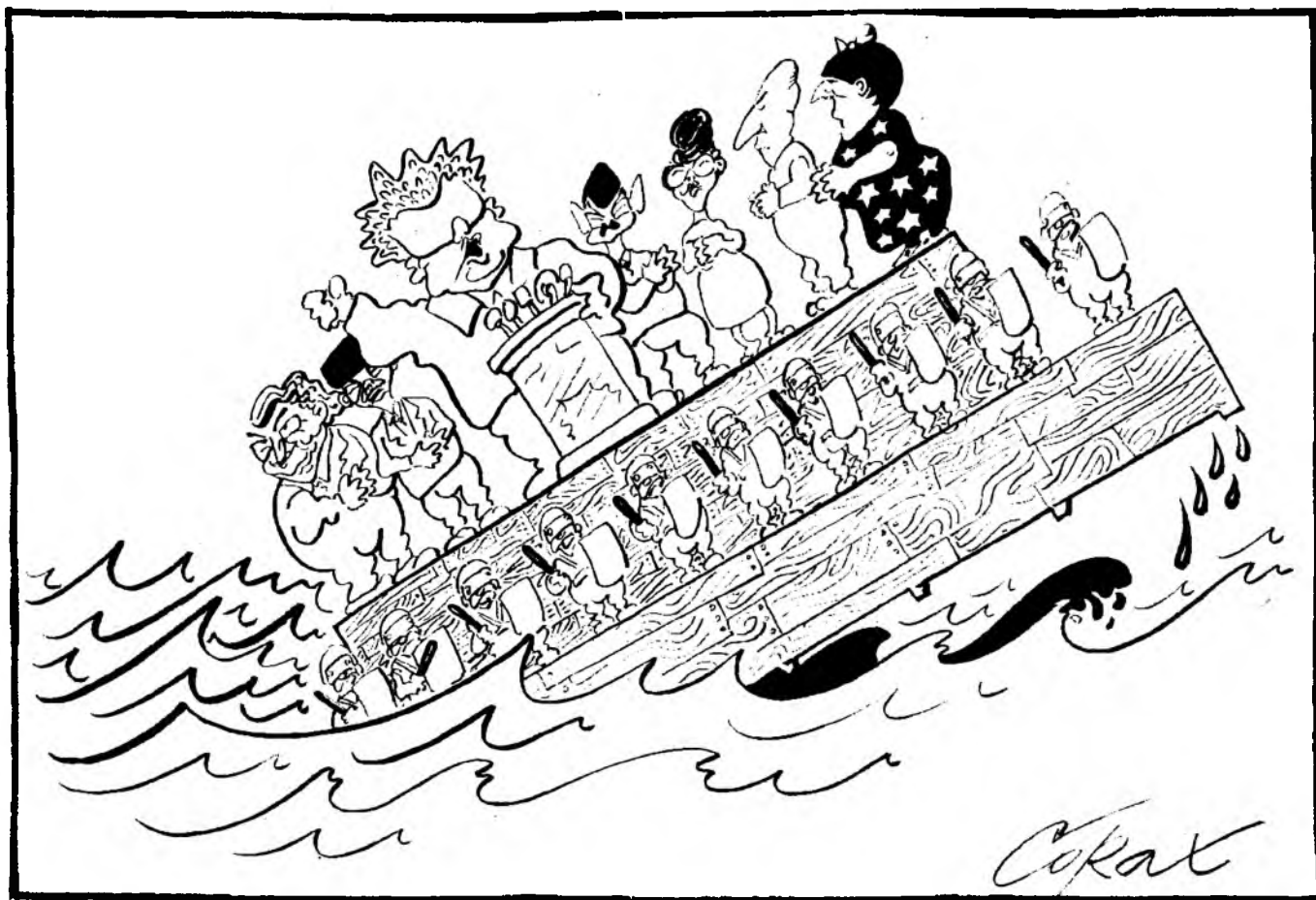
Sve je bilo zamišljeno tako da se obezbedi sigurna i neometana bitka. Manje

i veće jedinice sretale su se u raznim ulicama, a policija je pažljivo izbegavala da se meša, sve do pred sam početak mitinga. Ispalo je, međutim, da smo imali ludu sreću. Njegova vojska ispala je malobrojnija i totalno nemotivisana. Nije čak uspela ni da se okupi u punom sastavu, pošto su neke jedinice naterane u bekstvo još daleko od Terazija i zagubile se u nepoznatom gradu. Ti siroti ljudi bili su očigledno savršeno nespreni za ono s čim su se suočili.

Možda se nikada nije jasnije video paradoksalni efekt propagandnog laganja. Naime, ovi ljudi pokupljeni u dubokoj provinciji možda bi se bolje snašli da im je bila rečena istina o prilikama u Beogradu i da nisu očekivali samo susret sa šaćicom izdajnika. A s druge strane, da su znali istinu, ni oni se ne bi tako zaleteli da nose slike tiranina. Ove pristalice televizijskog Miloševića, mudrog, moćnog i obožavanog, morali su doživeti težak šok u iznadnom sudaru s realnošću i nije čudo što su bežale već od samog zvuka hiljada pištaljki.

Kad se vrte u svoja sela i varoši, pričaće još godinama kako ih je kroz Beograd progonila neman s hiljadu glava, uz paklenu pisku, dreku, zveket i lupu, i kako su jedva izvukli žive glave. Neki će zbog pretrpljenog straha možda omrznuti i prezreti Miloševića, a neki će mu se odsad diviti još više, jer uspeva da se bori i odoljeva onakvoj aždaji. U svakom slučaju, ove više niko neće nagovoriti da ponovo dođu u Beograd i razbijaju bilo kakve šaćice.

Dakle, Miloševićeva vojska trpela je poraze i bila bi potisnuta s Terazija da se nisu umešali plavi šlemovi, pa čak i posle toga, sve do kraja mitinga, jedan deo Terazija ostao je prazan. Pritom nije bilo mrtvih, čak ni teže povredjenih, što je još jedan strateški poraz. Najzad, daleko od poprišta okršaja, dogodio se pokušaj običnog ubistva vatrenim oružjem, koji je čak snimljen i odmah otišao na CNN, kao



da tiraninu toga dana nije bilo dosta malera.

Mislim da sada možemo biti sigurni da ovakve mitinge podrške sebi on više neće organizovati. To oružje je isprobano i potrošeno. Pitanje je gde smo sad? Izgleda da smo ostali sami s njim, ali i on s nama. Ovo više nije stvar SR Jugoslavije, pošto se Crna Gora totalno distancirala, ne prati Miloševiću igru i svi bi tamo bili presrećni da mu vide leđa. Ako ih ne vide, videće on njihova. Ovo više nije ni stvar Srbije, čak ni Beograda nego samo Miloševića, njegove supruge i nekoliko njihovih ljudi.

Svako ko je imao šta da im kaže, već je to učinio više puta i opet će. U ovakvom slučaju, međutim, ponavljanje ne pomaže razumevanju. Iz svih sličnih situacija zna se da tiranije na nizbrdici neobično uživaju u iluzijama i odlučno odbijaju da primete gde su, koliki su i kuda idu. Ponekad su, pred sam slom, prosto oduševljeni što im odnekud, navodno, stiže neki spas. Nada prosto čini čuda i totalno poražava svaku mrvu razuma.

Kad je, na primer, Milošević rešio da pozove delegaciju OEBS-a, bio je odnekud siguran da će dobiti ma kakvu podršku, ili da će mu barem biti otvoren neki prihvatljiv izlaz. Čovek je ocenjivao da je on svetu suviše važan, a i da te priče o demokratskim načelima uistinu nikome ništa ne znače, da ih niko ne shvata ozbiljno i da se neće praviti pitanje ni od

očigledne krađe, što ionako, misli on, svi stalno rade. Kad mu je Gonzales stavio na znanje da niti je on toliko dragocen, niti su načela tako beznačajna, Milošević je naglo ponovo otkrio svu pokvarenost sveta. Od tada ponovo važi teorija antisrpske zavere, a opozicija postaje "peta kolona".

Dakle, ovaj režim koji je u poslednje vreme činio sve što je umeo (makar to ne bilo mnogo), da se izmiri sa svetom i iscedi otud neku pomoć, sad je prinuđen da se izoluje, što znači da svetski faktori ovde verovatno više neće biti od velike pomoći i uticaja. Nikakvih para, dakle, neće biti dok se ova afera ne raspetlja. Šta sad još uopšte može da pokuša tiranin, pod razumnom pretpostavkom da je izgubio vezu sa stvarnošću? Pa, sad se već, barem kalendarski, veoma primakao 6. januar. Ali, sad sam već sasvim siguran da je šansa leve diktature propuštena.

Posle ovakvog kontramitinga Milošević izgleda slabije nego pre, i više se ne vidi kako bi on to mogao da ukloni demonstrante s ulica. Ne bi pomoglo ni da zabrani skupove, jer ovoliko masu nikakva policija nije u stanju da zadrži. Toj policiji bi na kraju moralo pasti na um da je lakše, brže i jeftinije ukloniti njega jednog. Više ne pomaže ni da se mitinzi i šetnje ignorišu, jer on je već priznao da ga užasno nerviraju, kao da sve one hiljade ljudi gaze preko njega lično.

A da uhapsi Draškovića, Đinđića i

Vesnu Pešić? Tek tada nastaje užasna, nepodnošljiva galama sa svih strana, a njemu već i ove pištaljke svrdljaju mozak. S Draškovićem je, uostalom, probao i to kad je bilo lakše, pa je morao da ga ispusti. On lično, kad razmisli, možda bi i bio u stanju da se odupre svakom pritisku, da podnese sve optužbe i plati svaku cenu, samo da se otrese ovih šetača. Ali, nevolja je što nikako ne može da se osloni na svoje ljude. Nikad nema dovoljno zlikovaca i ludaka koji bi tiranina pratili do kraja i on sad valjda vidi kako se svi oko njega već jako vrpolje.

Gotovo da više i nema načina da opozicija izgubi ovu prednost i dozvoli Miloševiću da se izvuče. Skoro svaki njihov potez dobija, kao što svaki njegov vodi samo raznim oblicima poraza. Iz psiholoških razloga, verujući da izbegava i odlaže taj trenutak, on će verovatno srljati u smeru najružnijeg poraza. Ali, iz moralnih i političkih razloga, iz odgovornosti prema istoriji i državi, opozicija to ne bi smela da dopusti. Miloševićev kraj mora simbolično obeležiti novi početak i zato neka niko ne traži više nikakvu krv. Opozicija i svi mi moramo se ozbiljno pripremiti za taj kraj, iako nam on još ne izgleda na dohvat ruke. Ako tiranin uskoro nekoga pozove na pregovore, jedina tema treba da bude traženje civilizovanog načina da on ode. U međuvremenu, šetamo i duvamo u pištaljke.

STOJAN CEROVIC